**Araştırma Makalesi** **DOI:10.33437/ksusbd.565479**

# Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yaşanabilir Kent Oluşturma Politikaları *[1]

**Murat SEZİK**
Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
murat.sezik@inonu.edu.tr
Orcid ID: https://orcid.org/0000-0001-6219-1859

**Öz**

Kentsel yaşam kalitesinin artırılması öncelikli olarak yerel yönetimlerin sorumluğundadır ve literatürde kentsel yaşam kalitesine ilişkin başlıklar güvenlikten sağlığa, fiziksel çevrenin iyileştirilmesinden kişisel gelişimin sağlanmasına kadar uzayan geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında kentli için sağlıklı planlama yerel yönetimlerin birincil görevleri arasındadır. Kentlerde hemen her şey yerel yönetimlerin tasarrufları ile şekillenmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin kentsel alanlara yönelik tasarrufları tutarlı olduğunda kentler yaşanabilir bir mekana dönüşmekte; tutarsız olması halinde ise çeşitli sorunlarla boğuşan yaşam alanlarına dönüşmektedirler.

Konu başka bir açıdan değerlendirildiğinde kentler ve kentlerde yer alan toplumsal mekânlar sosyalliğin oluştuğu, insanların toplumla ve diğer insanlarla ilişki kurduğu, ortak kültür ve kimliğin biçimlendiği alanlar olarak da tanımlandığından bu mekânlardaki yetersizlikler ve planlama hataları sosyalleşme sorunlarına da yol açabilmektedir. Kentleşmenin sağlıksız yapılaştığı alanlarda suç oranının yüksekliği bu değerlendirmeleri doğrulamaktadır.

Çalışmada literatür taraması, gözlem ve betimleme yöntemleri ile kentsel yaşam kalitesinin artırılması bağlamında yerel yönetimlerin yaklaşımları değerlendirilmiştir. Çalışmada yerel yönetimler ve bunların çeşitli uygulamaları merkeze alınarak yaşanabilir kent mekânları için güvenliğin sağlanmasından fiziksel çevrenin iyileştirilmesine kadar uzayan görev dağılımında yapılan uygulamalar incelenmiştir.

---

[1] Makale Geliş/Kabul Tarihi: 15.05.2019 / 24.09.2019
* Bu makale 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu'nda (Gaziantep) sunulan aynı başlıklı sözlü bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.
*Künye Bilgisi: Sezik, M. (2019). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yaşanabilir Kent Oluşturma Politikaları. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (2), 703-716. DOI: 10.33437/ksusbd.565479*

**Anahtar Kelimeler:** Kent Mekânları, Yaşanabilirlik, Kent Güvenliği, Yerel Yönetimler.

## Liveable Cities Creating Policies Of Local Government In Turkey

**Abstract**

Increasing the quality of urban life is primarily the responsibility of local governments and In the literature, the titles on urban quality of life are discussedin a wide range from security to health, from physical environment to personal development. Reliable planning for urban residents in improving the quality of urban life is among the primary tasks of local governments. In the urban planning context, all the buildings and all other indoor andoutdoorspacesareshapedbythesavings of local administrations. Therefore, if the local administrations' savings to wards urban areas are consistent, they turn into living spaces struggling with various problems if the cities are in consistent in transformingin to a habitablespace.

Considering another aspect of the subject; social spaces are defined as areas where sociality is formed, people are connected with societyan do there people, and common culture and identity are shaped. Inadequacie sand plannin gerrors in these places can lead to socialization problems. The high rates of crime in unhealthy urban areas confirm these evaluations.

In this study, the approaches of local governments were evaluated in the context of increasing the quality of urban life through literature review, observation and description methods. In the study, firstly, local administrations and their various applications were taken to the center, and the applications made in the distribution of tasks ranging from providing security to livable urban spaces and extendingth ephysical environment were examined.

**Keywords:** Urban Spaces, Liveabel, Urban Safety, Local Adminastrations.

## GİRİŞ

Kamu yönetiminde son dönemlerde gerçekleştirilen çeşitli yasal düzenlemeler yerel yönetimleri özellikle de belediyeleri kentlerin şekillenmesinde başat aktör haline getirmiştir. 2003-2004 yılarında başlayan Kamu yönetiminde "yeniden yapılanma" hamlesi idari anlamda yerel yönetimleri güçlendirmeye odaklanmış ayrıca "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı"nın ortaya koyduğu ilkeler doğrultusunda belediye, büyükşehir belediyesi ve il özel idarelerinin merkezi idare karşısında yetkileri ve mali kaynakları artırılmıştır. Bu hamleler sayesinde

kentlerde birtakım gelişmeler sağlanmış, yetkileri genişleyen büyükşehir belediyeleri diğer belediyeler üzerinde koordinasyon ve kısmi denetim yetkisini ele almıştır. Vesayet yetkisinin önemi ölçüde azaltılmış olması yani illerde mülki idare amirinin kullandığı vesayetin yerine, kararları yargıya götürmek şeklinde bir usulün kabul edilmesi de bu alanda yerel yönetimleri olumlu yönde etkilemiştir.

Yerel yönetimler lehine gerçekleştirilen bu düzenlemeler neticesinde başta belediyeler olmak üzere yerel yönetim aktörlerinin yaşanabilir kentsel alanlar oluşturmada, sağlıklı bir kentleşmeyi inşa etmede ve güvenlikli kent oluşturmada ne kadar başarılı olduğu tartışmalıdır. Zira yerel yönetimden beklenenler; yerel topluluğun barınma, ulaşım, dinlenme, kültür, sorunsuz çevre, yeşil alan, rahat ulaşım, otopark, içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının giderilmesi ve bunların planlı bir şekilde gerçekleştirilmesidir.

Kent üzerinde çalışan araştırmacılar kentleri siyasi, fiziki ve fonksiyonel açılardan inceleme nesnesi olarak görmüş ve değerlendirmelerini bu tarzda gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, kenti siyasi açıdan ele alan araştırmacılar yerel siyasetin odaklandığı ve belirlenmiş idari sınırlar içerisinde görev yapan yönetimlere sahip birimler olarak görürken kentleri fiziki açıdan ele alanlar değişik amaçlarla inşa edilen binalar ve ulaşımı sağlayan yollar üzerinde durmuşlardır. Kentleri fonksiyonel birimler olarak değerlendirenler ise kentleri ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı yerleşme alanı olarak görmüşlerdir.

Bütün bu yaklaşımlar doğru olmakla beraber, kentlerde bunların hiçbiri bir diğerinden bağımsız değildir. Yani kentin yerel siyasetçileri ve yerel yönetimlerinin aldığı bir karar kentin fiziki yapısında değişimler meydana getirirken aynı zamanda fonksiyon değişikliği de doğurabilmektedir. Bütün bunlar ifade edilirken yerel yöneticilerin kent için gereken fonksiyonları ortaya koyacak fiziki planlamalar yönünde kararlar alacağı varsayılmaktadır. Ayrıca, Avrupa Kentsel Şartı ve ekindeki deklarasyonu kentsel haklar bağlamında insan hakları olarak değerlendiren Avrupa Konseyi bu konuda yerel siyaseti ve yerel yönetimleri göreve çağırmaktadır. Avrupa kentsel şartında ve deklarasyonda belirtilen ilkeler ulaşım-dolaşım, kentlerde çevre ve doğa, kentlerin fiziki yapıları, tarihi kentsel yapı mirası, konut, kent güvenliğinin sağlanması, kentlerde sağlık, halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması olarak sayılmıştır.

OECD tarafında ortaya konulan ve TÜİK tarafından da benimsenen illerde yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik ortaya konulan 11 parametrede benzer ilkelerden oluşmaktadır. Bu parametrelerin çok önemli bir kısmı yerel yönetimlerin etki alanında bulunmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler, özellikle de belediyelerin illerde yaşam endeksinin sonucunu doğrudan etkiyen yönetimsel

organ görünümünde olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle bu çalışmanın temel varsayımı "Yerel idareler kentlerin yaşanılabilirliğini birinci derecede etkilemektedir." değerlendirmesidir. Gerçekten de kentin ihtiyaç duyduğu düzenlemeler yerel yönetimler tarafından tam ve zamanında gerçekleştirilebildiğinde yaşanabilir kentsel mekânlar oluşmaktadır. Aksi halde çeşitli sorunlar farklı ölçeklerde kent insanını mutsuz edebilmektedir. O halde yaşanabilirlilik kavramı ve kentlerdeki yaşanabilirlik durumuna etki eden unsurlar araştırmanın bir boyutunu oluştururken diğer boyutunu yerel yönetimlerin bu konuda yapması gerekenler oluşturacaktır. Ayrıca bir kentte yaşam kalitesine etki eden en önemli başlıklardan olan güvenlik konusu yine yerel yönetimler ekseninde değerlendirilecektir.

## YAŞANABİLİRLİK KAVRAMI VE KENTLER

Bu kavram kentlere ilişkin kullanıldığında sadece kente ilişkin fiziksel özellikleri değil aynı zamanda bu fiziksel özelliklerin birbirleri arasındaki ağ ilişkilerini ve dinamiklerini de ifade eden bir anlayışla ele alınmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi kavramını çözümleyebilmek için öncelikle kalite ve yaşam kalitesi kavramlarını tanımlamak gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Kalite kavramı, en temelde bir ürünün mükemmelliğini ve çekiciliğini ifade etmektedir. Buna bağlı olarak, yaşam kalitesi kavramı ise son yıllarda özellikle literatürde kullanılmasına rağmen, Aristo'ya kadar geriye giden felsefi bir temele sahiptir. Aristo "iyi yaşam" kavramını oluşturmuş ve kamu politikaları hakkında temel anlatımlar yaptığı "iyi yaşam" kavramını nasıl besleyebileceği üzerine düşünce yazıları yazmıştır (Kuru ve Özkök, 2017: 45).Yaşanılabilirlik kavramı ise yaşanılan yerin standartlarının beklentileri karşılama durumu olarak tanımlanabilir. Yaşanabilirlik olgusunun beklentilerle olan bağlantısı ise konuyu yerel yönetimlerle ilişkilendirmektedir. Çünkü kentsel hizmetlerin çıkış noktası yerel yönetimlerdir. Belediyeler halka en yakın ve en ulaşılabilir kamu kurumu olma özelliği ile tanınmaktadır (Şolt,2018:11).

Yaşanılabilirlik kavramı ile bağlantılı olarak son yarım yüzyıl içinde gelişmiş ülkelerde araştırmacıların ve kent yöneticilerinin gündemine giren bir diğer kavram "kentsel yaşam kalitesi"dir. Kentsel yaşam kalitesi, ilk olarak 1960'larda Sosyal Göstergeler Hareketi (Social Indicators Movement) içinde ortaya çıkmıştır. Burada söz konusu edilen yaşam kalitesi doğal ve yapılı çevre özellikleriyle ilgilidir. Ayrıca sürdürülebilirlik arayışına odaklanan kaliteden farklı olarak doğal kaynakların korunması, iklim, ekoloji vb. gibi değişmez öğelerle değil, kentsel donanım ve konfor öğeleri ile ilişkili olduğu, yer ve aidiyet duygusu, ortak bellek vb. gibi kolay ölçülemeyen öznel yanları da olan bir olgudur (Oktay, 2007). Sayılanlar dışında, kentsel ekonominin belirlediği yaşam standartlarının kentteki yaşam kalitesine yansıdığını da ifade etmek gerekir.

Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü(OECD), ülkelerdeki bireylerin yaşamlarını etkileyebilecek çeşitli faktörleri göz önüne alarak yaşanabilirlik sıralaması veya yaşam kalitesi endeksi adı altında bir sıralama ortaya koymuştur (OECD, 2017). Benzer yaklaşımı ve benzer sayısal değeri kullanan TÜİK 2016 yılından itibaren "İllerde yaşam endeksi" çalışması başlatmıştır. Kentlerde yaşamın 11 boyutunu kapsayan yaşam endeksinin ölçütleri; konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam, yaşam memnuniyeti olarak tespit etmiştir. Bu başlıkların önemi bir kısmı yerel yönetimlerin etkisi altında şekillenen uygulamalardır.

## YEREL YÖNETİMLERİN YAŞANABİLİR KENT OLUŞTURMA POLİTİKA ARAÇLARI

Başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler görev sahalarına giren konularda kentlilerin daha rahat ve sorunsuz bir yaşam sürmeleri için çaba sarf eder. Bunun için de yasal düzenlemeler ve bu yasal düzenlemeler doğrultusunda alınan yönetsel kararlar önem taşımaktadır. Bu başlık altında yerel yönetimlerin yaşanabilir kent oluşturma politika araçları ve bu araçları kullanım şekilleri ele alınmıştır.

### Yaşanabilir Kentler İçin Konut Politikaları

Konuta ilişkin Türk insanının yaklaşımını "*Dünyada mekan, ahrette iman*" aforizması ile de okuyabiliriz. Fakat yerel yönetimler bunu geçmişte de günümüzde de yeterince kavrayabilmiş değildir. Belediyeler hızlı kentleşmenin doğurduğu konut gereksinimlerini karşılayamadığından 1950'lerden günümüze taşınan gecekondu sorunlarının altında kalmışlardır. Belediyelerin yetersiz konut üretimi, niteliksiz konutların ortaya çıkmasına yol açmış bu da plansız ve sağlıksız kentleşme nedeniyle kentlerdeki yaşam kalitesini düşürmüştür.

Konut edinme konusunda Türk halkının dünyanın diğer ülke halklarına nazaran daha istekli olduğunu vurgulayan Kızılot, konut yatırımlarında riskin bulunmadığı, çek-senet ve işçi derdi olmadığı, risksiz bir alan olduğu için halkın yatırımlarını buralara yönlendirdiğini ifade etmiş, (Hürriyet gazetesi, 09.07.2008). Ayrıca *"elinize fazladan 100 bin tl geçince bunu ne yaparsınız*" sorusunu cevaplayan vatandaşların %51,5'inin gayrimenkule yöneleceğini ifade ettiğini belirtmiştir.

Günümüz dünyasında konut yeni nitelikler kazanmış ve sadece iktisadi ve toplumsal olarak değil mali olarak da önem taşımaya başlamıştır. Konut sektörü, sermaye piyasalarında yeni mali türevler yaratan, yatırımcılarına uzun vadede yüksek kazanç sağlayan bir getiri aracı konumuna gelmiştir. Sektörde

mimarların, mühendislerin, plancıların ve diğer mesleklerin yanı sıra artık finansmancılar da yer almaktadır (Karayalçın, 20120: 11).

Belediyelerin esasen halk için ucuz konutlar inşa edebilmesine imkan sağlayan 1580 sayılı yasaya eklenen ek 2. maddeye rağmen 08.07.1981 tarihinde kabul edilen ilk toplu konut kanununa kadar bekleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu kanundan sonra başta Ankara olmak üzere belediyeler konut girişimlerinde bulunmuşlar veya kooperatif girişimlerini desteklemişlerdir (Geray ve Doğan, 2018: 537).

Belediyeler düzenli kentleşmeyi sağlayarak kentin yaşanabilirliğini artırmak maksadıyla beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak durumundadır. Bunun için belediyeler, belediye ve mücavir alan sınırları içinde, kanunlarla korunması gereken yerler ve tarım arazileri hariç imarlı ve altyapılı arsalar üretmek, konut, toplu konut yapmak, satmak kiralamak ve bu amaçla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda diğer kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahip kılınmıştır ( Parlak ve Öktem, 2016:308). Ayrıca belediyeler belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kendisine, eşine veya on sekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara, sanayi bölgelerinden nakledileceklere veya üyelerinin tamamı bu durumda olan kooperatiflere bedeli 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre oluşturulan takdir komisyonu tarafından belirlenecek tutardan aşağı olmamak üzere arsa tahsisinin yapılabileceği ifade edilmiş, durumları 775 sayılı gecekondu kanununun 25. maddesine uyan kimselere de arsa veya konut sağlanabileceği belirtilmiştir.

Bütün bu açıklamalardan sonra belediyelerin konut alanları ve konut inşası için yapması gereken iş ve işlemeler şunlardır: Arsa kamulaştırma, altyapı sağlama, plan ve proje üretme, konut talebini örgütleme, konut üretme, yerel halkın katılımının sağlanması, çevre düzenlemesi ve yerleşim sonrası kentsel yaşamın gerektirdiği hizmetlerin sunumu sağlanmalıdır (Erçetin, 2015: 617).

Türkiye'de şu haliyle konut piyasası ucuz konut üretebilecek bir işleyişe sahip olmadığından bu görev öncelikle yerel yönetimlere, belediyelere düşmektedir. Konu bu bağlamda ele alındığında belediyelere düşen birinci görev dar gelirli kentlilere veya herhangi bir geliri olmayanlara sosyal konutlar inşa etmektir. Bunun getirebileceği riskler de binlerce fakiri bir arada yaşamaya zorlayarak gettolar ve varoşlar oluşması durumudur. Hiçbir geliri olmayan günlük kazanıp bunu tüketenler ve konut kredisine ulaşması olanağı olmayan kesim için ise ucuz kiralık konut üretilmesidir.

Türkiye'de hükümetlerin ve asıl olarak yerel yönetimlerin neden yeterli arsa üretemedikleri çok ciddi bir tartışma konusudur. Yerel yönetimlerin yeterli arsayı

üretememesi kıtlık rantına ve haksız kazançların oluşmasına yol açarak, toplumda iktisadi ve ahlaki sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu sorun bütün büyükşehirlerin yaşadığı bir hal olmakla beraber İstanbul kıtlık rantlarının yaygınlığının ve aşırılığının simgesi olmuştur (Karayalçın, 2010: 104).

Yerel yönetimlerde konut alanlarına ilişkin yaşanan en önemli sorunlardan bir diğeri de belediye başkanlarının imar düzenlemeleri üzerindeki etkisidir. Bu etki çoğunlukla kentleri yaşanabilir yerler olmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu konuda Çebi, "Belediye başkanları adeta yarı tanrı gibiler, dedikleri dedik. İki dudağı arasından çıkanlar yapılması gerekenler ve kitabına uydurulması gereken işlerdir." (2016:101) değerlendirmesini yapmıştır. Turgut Cansever ile yapılan bir görüşmede ise Cansever kentlerdeki konut planlaması ve arzı konusunda yerel yönetimleri eleştirerek "Bakın, Türkiye'de meclis üyelerinin hepsi istisnasız emlak komisyoncusu. Hal böyle olunca şehir hakkında söz söyleme imkanı kalmıyor." (Can ve Doğan, 2015: 87) değerlendirmesi kentteki konut rantının paylaşımına ilişkin fikir vermektedir.

Yerel yönetim reformları ile beklenen, yereldeki mahalli müşterek ihtiyaçlar için oluşturulan ve güçlendirilen kurumların yerel halkın, özellikle de dar gelirlilerin menfaatleri için çalışmasıdır. Fakat birçok büyükşehirde yerelleşme ve yerel demokrasinin yerel yağmalama, rant paylaşımı projesi için fırsatlar silsilesi olarak kavrandığı yönündeki değerlendirmeler azımsanmayacak kadar çoktur. Yani yerel rantların kolay dağıtılabilir, kolay kontrol edilebilir, tabir yerindeyse ona buna kolayca peşkeş çekilebilir olması, yerelleşme gibi algılandı, kavrandı. Kurttaş, bu yaklaşımı şöyle değerlendirmekte; "Bunun adına da özerk, yerel yapılanma denildi. Akademisyenlere de dönüldü, denildi ki, "siz yıllardır yerel özerklik, yerel iktidarlar,yerelleşme, yerinden yönetim,'localauthority' filan dememiş miydiniz; işte bakın,yerelleştik, istekleriniz gerçekleşti, hadi gözünüz aydın" denildi" (2006. 44), yaklaşımı önemlidir. Bu değerlendirmelerden sonra 2015 yılında TÜİK tarafından yapılan İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamasında konut başlığı incelendiğinde, birinci sırayı Sakarya ili almış ve onu Sinop ve Bolu takip etmiştir. Bu değerlendirmeler sayılan kentlerin konut stoku, niteliği ve planlanması bağlamında diğer kentlerden önde olduğu ve bu kentlerin halklarının konuta ilişkin daha az sorun yaşadığını göstermektedir. Son üç sırayı ise Mardin (79), Ağrı (80) ve Ardahan (91) almıştır.

**Yaşanabilir Bir kent İçin Halk Katılımının Sağlanması**

Demokratik batılı ülkelerde yerel yönetimler demokrasinin beşiği ve demokrasi okulu olarak görülmektedir. Bunun böyle kabul edilmesinin temelinde belediye yöneticilerinin kente ilişkin aldığı kararlarda yerel halkın etkili olması gelmektedir. Bir belde halkının bir hizmeti talep edip etmeyeceği, talep edecekse o hizmetin görülme şeklinin nasıl olması gerektiğinin sorulması o kentte yaşayan

insanları daha huzurlu kılacaktır. Zira bireyler, daha fazla güvenlik, itibar, ekonomik güç, refah, adalet ve özgürlük gibi farklı güdülerle yerel siyasal süreci izler ve siyasal sürece ilgi gösterirler. Kentte yaşayanlar kentsel yaşam kalitelerinin artması veya yerel yöneticilerin verimliliklerini, etkinliklerini artırmak amaçlı katılım gösterirler. Yönetime halkın katılımı ile kentte siyasal, yönetsel, toplumsal hatta ekonomik iyileştirmeler beklenmektedir. Yerel yönetimlerin kendi kendini yöneten, katılımcılığı benimseyen, temel kentsel sorunların olabildiğince toplumun tüm katmanlarının mutabakatı ile çözüleceğine inanan, şeffaf, hesap vermeye ve demokratik denetime açık, gücünü halktan alan yönetimler olmaları gerekmektedir.

Kent yönetimine halkın katılması halk açısından hem bir "hak" hem de "görev" olmanın yanında kent halkının kendisini daha iyi hissetmesine yol açan önemli bir uygulamadır. Tekeli' ye göre (2011:203), kentler onurlu yaşam hakkının pratiğinin yaşandığı yerlerdir. Bu bağlamda biri bireye diğeri de topluma ilişkin iki gerekliliğin yerine getirilmesi önemlidir. Bireysel düzeyde kent, insanların yaşama ilişkin projelerini uygulamaya olanak vermeli ve kentler insanların potansiyellerini oluşturmasına ve geliştirmesine olanak veren kurumsal altyapılara sahip olmalı, buna yönelik yönetim politikaları oluşturulmalıdır. Kent yönetimine katılım için çok sayıda yasada hükümler vardır. Örneğin 5491 sayılı "Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" da, 5393 sayılı Belediye Yasa'sında hemşeri hukukunu düzenleyen 13. madde ve kent konseylerini düzenleyen 76. maddeler yurttaşların belediyelerin karar ve hizmetlerine katılmasına, belediyelerin faaliyetleri hakkında bilgi edinmelerine imkan sağlamaktadır (Mutlu, 2019: 23). Bunlar dışında, 5302 sayılı İl Özel idaresi Yasası ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası'nda da "ihtisas komisyonları" ile sivil toplum kuruluşlarının kenti ilgilendiren konularda toplantılara katılabilme olanağı verilmiştir.

Fakat kent konseyleri ve benzeri yönetime katılımı mümkün kılacak mekanizmaların oluşturulmuş olmasına rağmen etkin kılınamamıştır. Bu nedenle halkın kent yönetimine katılımının gerçekleştiği söylenemez. Kentlilerin karar alma süreçlerinde yer almaması, bu süreçlerin yerel yönetim veya merkezi yönetimin bir görevi gibi algılanması katılımcı yaklaşımı ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca seçmenlerin oylarını kendi güncel çıkarları için sadece seçimden seçime kullanabileceği bir silah olarak görmesi ve bu yapının da siyasi erk tarafından teşvik edilmesi katılımcı yaklaşıma önemli zararlar vermektedir (Güven, 2017: 1056).

Daha önce de ifade edildiği gibi Belediye Kanununun 13. ve 73. maddeleri ile belediye sınırları içerisinde yaşayan vatandaşlara kararlara katılım ve itiraz hakkı tanınmıştır. Ancak belediye başkanlarının katılım konusundaki olumsuz düşünceleri Türkiye de halkın kararlara katılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

Görmez tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada (1997:184), araştırmaya katılan belediye başkanlarının %53'ü belediye organlarının seçimle işbaşına gelmesinden dolayı katılıma gerek olmadığını belirtmişlerdir. Oysa halka yerel yönetimin kendi yönetimi olduğu benimsetilmelidir. Ayrıca meclis kararları kentte yaşayanlara duyurulmalı, plan, proje, program, bütçe konularında halk sürekli olarak bilgilendirilmelidir.2015 yılında TÜİK tarafından yapılan "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralaması"nı "Sivil Katılım" boyutu ile değerlendirdiğimizde, Birinci sırayı konutta olduğu gibi Sakarya ili alırken bunu Kocaeli ve Sivas illeri izlemiştir.Sivil katılımda sondan üç il ise sırayla Muş, Ağrı ve Hakkari'dir.

**Yaşanabilir Bir kent İçin Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevre**

Yaşanabilir bir kent için, sağlıklı ve dengeli bir çevrenin oluşturulması vazgeçilemez öneme sahiptir. Oysa, Türkiye'deki yerel yönetimler çevreye ilişkin görevlerini yeni yeni fark etmişlerdir. Yakın tarihe kadar gelir ve personel yetersizliği gibi gerekçelerle ötelenen çevreye ilişkin görevler nihayet hatırlanmıştır. Örneğin 1580 sayılı belediye kanununun 15. maddesi ve 19. maddesinde verilen görevler çevre ve insan sağlığına ilişkin alınması gereken tedbirleri saymıştır. 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile sağlığa zararlı uygulamaların engellenmesi, su ve su kaynaklarının muhafazası, mesken ve işyerlerinin genel sağlık açısından denetlenmesi gibi konularda yerel yönetimlere çeşitli görevler verilmiştir.

Kıyı kanununda çevre ile ilgili olarak kanunun kapsam alanındaki yerlerde de belediyeler görevli kılınmış " doğal ve yapay göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve davamı niteliğinde bulunan, sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerinin korunması" ilkesi benimsenmiştir. 2872 sayılı Çevre Kanunu büyükşehir belediye sınırları içinde kalan sahil, boğaz, körfez, liman, akarsu ve göllerde su kirliliğine yol açan gemi ve diğer deniz araçlarına uygulanabilecek ceza uygulamalarını yerel yönetimlere bırakmıştır.

Çevre sorunlarının kentlere olumsuz etkileri üzerine yapılan çalışmalar son on beş yılda arttığı söylenebilir. Bu araştırmaların ortaya koyduğu gerçeklerden birisi az gelişmiş ülke kentlerinin endüstrileşme-kentleşme olguları ve bunların getirdiği nüfus yoğunluğu, hava, su, toprak kirlilikleri ile uğraşmak durumunda kalmış olmalarıdır. İnsanların yoğun olarak yaşadıkları kentlerde çevre sorunları kent planlaması ile bir nebze olsa azaltılmıştır.

Alt düzey kent planlarında kentsel işlevlerin dağılımı ve birbirleri ile olan ilişkileri, trafik düzeni, arazi kullanış biçimleri gösterilmekte fakat altyapı sistemleri, çöp dökme, imha etme alanları ele alınmamaktadır. Aynı şekilde çevre düzeni planında da mezarlık alanlarının yerleri ve düzenlemeleri, sanayi, küçük sanayi ve depolama alanlarının çevre sorunu yaratmayacak şekilde planlanmaları gerekmektedir. Fakat burada da zaman zaman kişisel çıkarlar uğruna yoğunlaşma

körüklenmiş ve parçacı değişimlerle çevre hesaba katılmadan planlama yapılmıştır (Çetiner, 2016: 281).

Kentlerde yaşanabilirliği olumsuz yönde etkileyen çevresel sorunlardan bir diğeri de iklim değişikliğidir. Kentler iklim değişikliği sorununun baş aktörü olarak da görülmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin iklim değişikliğini önleyici tedbirler alması artık kaçınılmaz hale gelmiştir.

Kentlerin iklim değişikliğinden etkilenmesi yoğun yağışlar, sel, sıcak hava dalgası, kentsel ısı adaları, kuraklık, nehir taşkınları, deniz seviyesinin yükselmesi, rüzgarlar ve fırtınalar şeklinde olabilmektedir. Bunların neticesinde ise biyoçeşitlilik kaybı, artan sağlık sorunları, su kalitesi, göç ve sosyal birtakım olumsuzluklar kentleri etki altına almaktadır (Akıllı, 2018: 61).Yerel yöneticilerin ortaya koyacağı çeşitli çevreci uygulamalar ulusal düzeydeki politikaları etkileme potansiyeline sahiptir. Örneğin çevreyle barışık ulaşım seçenekleri, temiz yakıt alternatifleri bunlardan yalnızca ikisidir.

İllerde yaşam endeksi il sıralamasını çevre bağlamında değerlendirdiğimizde ilk sırada yer alan il Kastamonu olurken bunu Karabük ve Bilecik illeri izlemiştir. Son üç sırada ise Hakkâri, Muş ve Iğdır yer almaktadır. Bu kentlerin sanayileşmeden doğan çevresel sorunlar yaşamadığı fakat çevresel değerlerden olan sağlıklı ve dengeli bir çevreye sahip olmadığı da ifade edilmelidir.

**Yaşanabilir Bir Kent İçin Kent Güvenliği**

Kent güvenliği bir kentin yaşanabilir olmasının temel şartlarındandır. Kendisini güven içerisinde hissetmeyen insanlar kente ilişkin diğer tüm faktörler sağlıklı işletilmiş olsa dahi o kentte yaşama istekliliğinde olmayacaktır.

Güvenlik üzerine yapılan incelemelerde güvenlik bireysel güvenlik ve toplumsal güvenlik olmak üzere iki temel ayrıma tabii tutulmaktadır. Konu insanların büyük topluluklar halinde yaşadıkları kentler bağlamında değerlendirildiğinde toplumsal güvenlik önem kazanmıştır. Daha önce da ifade edildiği üzere Avrupa Kentsel Şartı'nın ortaya koyduğu parametrelerden birisi de "kentlinin medeni, sağlıklı, sistemli ve güvenlikli bir ortamda yaşama hakkının" olduğudur. Bu nedenle kent güvenliği yerel yönetimlerin üzerinde durduğu başlıklardan birisidir.

Kentlerde sosyal bağların ve sosyal dayanışmanın zayıf olması bireyleri sosyal çevrenin koruyuculuğundan mahrum bırakmaktadır. Köylerde güvenliği bu sosyal dayanışma ve sosyal bağlılık sağlamaktadır. Kişiler; tanınma, ailenin şerefi gibi sosyal baskılar nedeniyle suç işleme potansiyellerini faaliyete geçirememektedir. Ancak kan davaları, namus cinayetleri gibi bazı konularda da sosyal dayanışma kişileri suç işlemeye teşvik etmektedir. Kentlerde bu sosyal

dayanışmanın olmaması suç işleme konusunda kişileri kendi halinde bırakmaktadır. Dolayısıyla suçların çeşidi ve sayısı artmaktadır (Kaya, 2016: 156).

Türkiye'de kentlerde yaşayan toplumun güvenliği merkezi yönetim adına İçişleri Bakanlığının görev ve yetkisi dâhilinde olduğundan bakanlığın iç güvenlik birimleri tarafından yerine getirilmektedir. Fakat bunun yanında yerel yönetimler de topluma güvenlik hizmetleri sunmaktadır. Bu, yerel siyasal aktörlerin yönetiminin etkisi altında olan yerel yönetim birimlerinin kentlerdeki güvenlik hizmetlerinde etkili ve yetkili olması anlamına da gelmektedir (Aydın, 2008:315).Bu durum demokrasinin gelişmesi olarak algılanmakta ve özellikle yeni yönetsel kavram olarak yönetişimin bir sonucu olarak görülmektedir. Günümüz kentlerinde "toplum destekli güvenlik" yaklaşımının da ön plana çıkan uygulamalardan olduğu ifade edilebilir. Buradan hareketle toplumsal güvenlik hizmetlerinin "yerel hizmet" niteliğinde olabileceği değerlendirilebilir.

Türkiye'de güvenlik hizmetlerinin sunulmasında yerelleşme ve yerele dönme eğilimini gösteren değişimlerin olduğu ifade edilebilir. Belediye zabıtası, sınırlı görev ve yetkilere sahip olsa da, güvenlik hizmetinin yerel olarak sunulabileceğinin bir örneğidir. Kamusal, özel, yani özel kanuna tabi bir kamu güvenlik teşkilatı olan belediye zabıtası, bir yerel yönetim olan belediyenin emrinde, yerel halkın güvenliği için çalışan, her ne kadar yetki ve teçhizat yönünden, kentlerde güvenliği sağlayan polis kadar güçlü olmasa da mevzuat üzerinde bir yerel kolluk kuvveti olarak gösterilmektedir.

Türkiye'de belediyelerin şehir içi trafik birimlerini kurmuş olması, Türkiye'de güvenlik hizmetinin yerelleşmeye başlandığını, Türk polisinin merkez teşkilatının taşra örgütlenmelerinin, bölgesel kuruluşlarının giderek yaygınlaşması ve il emniyet müdürlüklerinin giderek daha fazla yetki ve sorumluluk almaları güvenlik hizmetinde yerinden yönetime doğru bir gidişin belirtileri olarak gösterilmektedir (Aydın, 1996:17).

Kent güvenliği konusunda yerel yönetimler; konut, çevre, eğitim, sağlık ve siyasal katılım gibi başlıklardan farklı olarak belirgin bir çaba içinde değiller. Başka bir ifade ile yerel yönetimler kentin güvenliği konusunda sorumluluk almaya isteksizdirler. Oysa kent güvenliği polisiye önlemlerin yanında sosyal, ekonomik, kentin fiziksel (yapısal) yönden modern teknolojinin getirdiği olanakları ve gereksinimlerini de içine alan önlemlerin bir bütün olarak ele alınmalıdır. İllerde yaşam endeksi il sıralamasını güvenlik bağlamında değerlendirdiğimizde ilk üç il Artvin, Sinop ve Gümüşhane olurken en güvenliksiz üç il sırayla Antalya , Kilis ve Muğla'dır.

**SONUÇ**

Günümüzde insan, çevre, yerleşim, toplum arasındaki ilişkinin tanımlanmasında kullanılan yaşanılabilirlik kavramı bir anlamda yerel yönetimlerin ve yerel siyasetin karnesi durumundadır.

Yerel yönetimler, kentte yaşayan insanların daha iyi fiziksel mekânlarda yaşayabilmesi, hizmetlere daha rahat ve kısa bir süre içerisinde ulaşabilmesi için insan kaynakları başta olmak üzere, parasal kaynakları, donanımı, demirbaşları, hammaddeleri, yardımcı malzemeleri ve zamanı birbiriyle uyumlu, verimli ve etkin kullanacak kararlar almak durumundadır. Bunlar yapıldığında kent, orada yaşayan insanlar için yaşanabilir bir mekâna dönüşmekte aksi halde mutluluğu daha farklı kentlerde arama arzusu belirmektedir. Yerel yönetimlerin katılımcılığı benimseyen, temel kentsel sorunların olabildiğince toplumun tüm katmanlarının mutabakatı ile çözüleceğine inanan, şeffaf, gücünü halktan alan yönetimler olmaları gerekmektedir.

Bu çalışmada üzerinde durulan konulardan biri yerel yönetimlerin konut ve kentleşme politikalarıdır. Kentlerin yaşanılır olmasında kentlerin düzenli üst yapı ve alt yapıya sahip olması yerleşme kararlarını etkilemektedir. Çarpık kentleşmenin ve alt yapı sorunlarının yaşandığı kentlerde kentlilerin mutlu olması beklenemez. Kentsel üst yapı ve alt yapı sorunlarını çözemeyen bir yerel yönetim birimi kentsel konforu sağlayan sanat, kültür, rekreasyon gibi alanlara yönelemez. Nitekim yerel yönetimlerin büyük çoğunluğunun bu konuda yetersiz kaldığı görülmektedir.

Çalışmada üzerinde durulan başlıklardan biri "yerel yönetime halk katılımının sağlanması" dır. Bu konuda da belediye başkanları başta olmak üzere siyaseti belirleyenlerin isteksizliği görülmektedir. Oysa yerel yönetimler halk oylaması, halk toplantıları, meclis toplantılarına halkın katılımı, danışma kurullarında halka yer verilmesi gibi birtakım katılma yolları harekete geçirilebilir.

Kentte sağlıklı ve dengeli bir çevrenin sağlanması için yerel yönetimlere çeşitli yasalarda görevler verilmiş olmasına rağmen çevrenin giderek artan boyutlarda tahrip edilmesi sağlıksız kentlere ve beraberinde yaşam memnuniyeti düşük kentlilere yol açmaktadır. Kentleri doğadan ve doğal ortamdan tamamen kopuk, beton yığınları olarak değil de ortak mekanları, açık alanları ve doğal ortamları artırılmış bir şekilde tasarlayarak çevresel değerlere kıymet vermek yerel yönetimleri yaşanabilir kentler oluşturmada daha etkin kılacaktır.

Kent güvenliğinin sağlanması bu başlıklar içerisinde en öne çıkanıdır. Zira güvenlikli olmayan bir mekanda diğer tüm politikalar başarılı olsa dahi kentte yaşayanlar kendisini güvende hissetmediğinden yaşam memnuniyeti düşük kalacaktır. Bu konuda Türkiye'de yerel yönetimler iç işleri bakanlığının yürüttüğü kent güvenliği görevini almakta isteksiz bir görünüm vermektedir.

Son olarak, her başlık altında incelenen konularda yasal mevzuat açısından yerel yönetimleri kısıtlayan veya engelleyen hükümler bulunmadığı gibi yerel yönetimleri "yaşanabilir" kentler oluşturabilmeleri adına destekleyen düzenlemelerin varlığından söz edilebilir.

Yerel yöneticilerin kentleri daha yaşanabilir kılma yolundaki en önemli engel yeterli personelin olmaması veya gelir yetersizliği olarak ifade edilmiştir. Fakat bir kentin daha yaşanabilir olmasında güçlü bir irade, halkın beklentilerinin kavranabilmesi adına katılımcı yönetim yaklaşımı sergilenmesi en az diğerleri kadar önem taşımaktadır. Yerel yönetimler yaptıkları her icraatı hizmet belediyeciliği yaklaşımıyla halk için yapmak durumundadır. Kâr amacı gütmemelidir.

## KAYNAKÇA

Akıllı, Hüsniye, (2018), **Yerel İklim Değişikliği Politikaları**, Türkiye'de Kentsel Alan ve Çevre Politikaları, Ed: Akman ve Babaoğlu, Bursa: Ekin Yayınları.

Aydın, Ahmet Hamdi, (2008), **Toplumsal Güvenlik ve Yerel Siyaset**, Yerel Siyaset, İstanbul: Okutan Yayınları

Aydın, Ahmet Hamdi, (1996), **Polis Meslek Hukuku**, Ankara: Doğuş Yayınları

Can, Aynur ve Doğan Mehmet, (2015), **Bir şehir Kurmak**, Turgut Cansever'le Konuşmalar, İstanbul: Klasik Yayınları

Çebi, Avni, A. (2016), **Merhametli Şehirler**, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları

Çetiner, Ayten, (2016), **Kent Bilimci Gözüyle Çevre**, İnsan Çevre Toplum, Ed. Ruşen Keleş, 3. Baskı, Ankara: İmge Yayınları

Erçetin, Cihan, (2015), "**Konut Sorununa Geçmişten Bir Çözüm Arayışı**", 1. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi, 16-17 Nisan 2015, Eskişehir, C2, ss. 606-627.

Geray, Cevat. ve Doğan H. H. (2018), **Yerel Yönetimler ve Konut**, Kent, Yerel Yönetimler ve Toplu Konut Yazıları, Ankara: Palme Yayınları

Görmez ,Kemal. (1997), **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Konya: Vadi Yayınları

Güven, Ahmet, (2017), "**Kentsel Sorunların Çözümünde Kent Yönetimi Ve Paydaşlarının Rolü**", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.10, (52), ss.1048-1062.

Karayalçın, Murat, (2010), **Konut Bunalımı, Kent Rantları ve Proje Muhafızları,** Ankara: İmge Yayınları

Kaya, Erol, (2016), "**Yerel Yönetimlerin Kent Güvenliğine Katkısı**", ABMYO Dergisi S.42, ss.145-163

Kızılot, Şükrü, Hürriyet gazetesi, 09.07.2008.

Kurttaş, Erdal, (2006), "**Türkiye'de İmar ve Belediyecilik Deneyimi Üzerine Bir Dönemselleştirme Denemesi**", Planlama Dergisi S. 4, ss. 39-55

Kuru Azem, ve Özkök Mete Korhan, (2017), "**Yaşanabilirlik Kavramı BağlamındaKamusal /Açık Mekânların Değerlendirilmesi: Kırklareli Kent Merkezi Örneği**". Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.28.

Mutlu, Ahmet. (2019), " **Kent Hakkı**", Yerel Siyaset, Ed. Reyhan H. ve Reyhan S., Ankara: Palme Yayınevi.

Oktay, Derya, (2007), "**Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi**", Mimarlık Dergisi S. 335 Mayıs- Haziran

Parlak,Bekir.ve Öktem Mustafa,(2016), **Türkiye'de ve Dünya'da Yerel Yönetimler**, Bursa: Ekin Basım Dağıtım.

Şolt, Henden Burçin. (2018) "**Kentsel Yaşanabilirlik Değerlendirmesi: Karasu Örneği**", Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler dergisi,4(2), s.9-20

OECD (2017). **How's Life in Turkey**? The OECD Better Life Initiative Report, Erişim tarihi: 04.04.2019.

Tekeli, İlhan, (2011), **Kent, Kentli Hakları ve Kentsel Dönüşüm Üzerine**, Kentte Birlikte Yaşamak Üzerine Yazılar, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.